

Diplomacy and Oriental Influence in the Court of Cordoba (9th-10th Centuries)

Cordoba Sarayında Diplomasi ve Doğu Etkisi (9. ve 10. Yüzyıllar)

Kitabın Yazarı

Elsa Raquel Fernandes CARDOSO

Tanıtım ve İnceleme

Fatih ÇİFTÇİ*

Yazarın; Lisbon Üniversitesi, Tarih bölümünde bitirdiği ve Türkçe olarak “Dokuz ve Onuncu Yüzyıllarda Cordoba Sarayında Doğu Etkisi ve Diplomasi” adlı tez, Endülüs Emevi emiri olan II. Abdurrahman (822-852), Endülüs Emevi halifeleri olan III. Abdurrahman (912-961) ve II. Hakem (961-976) dönemlerinde, Endülüs İspanyası üzerindeki Bizans ve Abbasi etkisinin üzerinde durmakla beraber, diplomatik etkileşimin değişimler doğurduğu; merasim, protokol ve sembol gibi konulara da değinmektedir. Yazar, diplomasinin verdiği sonuçların aynı zamanda bir sebep olduğundan bahsetmekte ve var olan değişimlerin ana hatlarını kronik ve araştırma eserlere dayanarak açıklamaktadır.

Eser II. Abdurrahman, III. Abdurrahman ve II. Hakem dönemlerine kroniklerin verdiği bilgilere dayanarak, Bizans ve Abbasi etkileşiminin doğurduğu sonuçları gözler önüne sermektedir. Bu hükümdarlara ait bilgiler dönem dönem anlatıldıktan sonra etkileşimin izleri karşılaştırma yapılarak kısımlar halinde belirtilmiştir. Eser bir sonuçlandırma, birçok harita ve tablolarla desteklenerek bitirilmiştir.

---

* Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Araştırma Görevlisi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Ortaçağ Tarihi bilim dalı, fatihciftci@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6165-2465.

Emeviler'in 750'de çöküşünden sonra İslam toplumunun siyasi liderliğini artık Abbasiler üstlenmiş ve Emeviler'in uzantısı diyebileceğimiz Endülüs Emevileri İspanya'da siyasi birliklerini devam ettirmişlerdir. Eser bu bağlamda, II. Abdurrahman'a kadar olan süreçte Endülüs Emevileri'nin belli ölçüde diplomatik bilgi seviyesine ve ayrı bir medeniyete sahip olduğunu kabul etmekle beraber, onların Batı Avrupa'da ve Fatımiler arasında; yani Batı Akdeniz'de somut kültürel bir varlığa sahip olduğunu altını çizmiştir. Bu kültürel varlığın temelinde İslam medeniyeti vardır.

İslam Devleti'nin ortaya çıkışıyla gerileyen Bizans, Emeviler ve Abbasiler zamanında da gerilemeye devam etmiştir. Bu bakımdan uluslararası çıkar politikaları nedeniyle Bizans imparatoru Theophilus, Abbasiler'e karşı, 840'ta Endülüsler'e gönderdiği bir elçiyle açık bir şekilde birleşme teklifinde bulunmuş ama olumlu bir yanıt alamamıştır. Daha sonra geri dönen elçilik heyetine Endülüslü bir kişi de eşlik etmiştir. Kendisi hakkında yazar tarafından ayrıca bilgiler verilmiştir. Yazarın II. Abdurrahman dönemine dikkat çektiği bölümde, ilk ilişkilerinin bu şekilde başladığı kabul edilmektedir. Buna karşın daha önce de bazı mektuplaşmaların da olabileceği, mantıklı sebeplere dayandırılarak anlatılmıştır.

Endülüsler hakkında yeteri kadar tarihi kaynakların bulunduğu bilinmekle beraber yazar, II. Abdurrahman döneminin Bizans'la ilişkisine açıklık getiren ve tek kaynak olan İbn Hayyan'ın kitabı el-Mûktebis'in üzerinde durmuştur. Bu kitaba göre var olan ilişkiler diplomatik düzeyde kalmakla beraber, III. Abdurrahman dönemi için olumlu bir zemin hazırlanmıştır. Yazar ayrıca Bağdat'tan gelen Ziryab adlı müzisyenin Cordoba'da bıraktığı etkilere de değinmiştir. Bu bakımdan bu dönem için Abbasi etkisi ile beraber yenileşme de söz konusudur.

Yazar Bizans-Endülüs ilişkileri bakımından III. Abdurrahman dönemini altın çağ olarak görür. VII. Konstantinos ile diplomasi geliştirilmiş ve bu diplomasi kendisini III. Abdurrahman'ın Fatımiler'e ve Avrupa'ya karşı güç gösterisi yaptığı Medinetü'z-Zehra adlı şehir-saray diyebileceğimiz kompleks yapıda göstermiştir. Bu yapının yapılışında hiçbir masraftan kaçınılmamış ve dünyanın dört bir yanından usta ve malzemeler getirilmiştir. Adeta Fatımiler'in el-Mansuriye'sine meydan okunmuştur. Ayrıca bu yapı önce emir ve sonra halife olan III. Abdurrahman'ın halifelik döneminin simgesi haline gelmiştir. Bu bölümde yapılan açıklamalar; temel olarak İbn İzari'nin el-Beyânü'l-muğrib fi ahbâri mülûki'l-Endelüs ve'l-Mağrib adlı eseri, Makkari'nin

Nefhu't-ṭib ve İbn Haldun'un el-İber adlı eserine dayandırılmıştır. Makkari, Medinetû'z-Zehra hakkında oldukça ayrıntılı bilgiler vermiştir.

Yazar, II. Hakem'in de babası III. Abdurrahman gibi yenilikçi biri olduğundan bahsetmekte verdiği bilgileri büyük ölçüde İbn İzari'ye dayandırmaktadır. II. Hakem de babası gibi Bizans ve Abbasiler'le ilişkiler'e önem vermiş, karşılıklı olarak elçiler gidip gelmiştir. Bu dönemde Kurtuba Camii'sinde Bizans mozaiklerinden yararlandığı belirtilir. Dolayısıyla II. Hakem'in babasının politikalarını takip ettiğini görmekteyiz.

Yazar, asıl olarak görüşlerini “Merasim ve Doğu Etkisi” başlığı adı altında toplamış ve daha önce adı geçen hükümdarların Bizans ve Abbasiler ile etkileşimlerine değinmiştir. II. Abdurrahman döneminin oldukça yoğun bir şekilde doğu etkisi altında kaldığı belirtilmiştir. II. Abdurrahman, Abbasiler'i yakından takip eden, devleti ve onun prosedürlerini gerçek anlamda organize eden ilk emirdir. Cordoba için bilim adamları, müzisyenler, sanat adamları ve astrologlar kiralamıştır. Daha önce bahsedilen Zıryab adlı müzisyenin II. Abdurrahman'a akıl hocalığı yaptığı bilinmektedir. Giyim-kuşam, harem işleyişi ve saray müziği konularında etkili bir kişi olduğu belirtilir. Dolayısıyla bu dönemde açık bir Abbasi etkisi hissedilmektedir. III. Abdurrahman ve II. Hakem dönemlerinde devletin merkezîyetçi politikaları takip ettiği, askeri ve mimari unsurların bir gövde gösterisi haline getirildiği belirtilmektedir. Saray merasimleri ve askeri gösteriler oldukça görkemli bir şekilde yapılmış, sanat; devletin gücünü gösterdiği en yüksek mercilerden biri olarak kabul edilmiştir. Bağdat ve Konstantinopolis'ten izler taşıyan Medinetû'z-Zehra; III. Abdurrahman ve II. Hakem'e göre gücün merkezîleşmesini simgelemektedir. Kabul salonu olan Meclisû'l-Şarki devlet adamlarının ve elçilerinin karşılandığı ve ihtişamın gözler önünde serildiği yer olarak tasvir edilmiştir. Bununla beraber yazar, Sabi'den ve İbn Miskeveyh'ten yararlanarak Abbasi protokolünün Bizans'tan daha zayıf olduğunu vurgulamakta, Bizans merasim kurallarının Cordoba'da daha etkili olduğunu belirtmektedir.

Yazar; ortaçağ toplumlarında merasimin sınırlı bir bakış açısına sahip olduğunu ve onun bürokrasinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ayrıca yazara göre; bahsedilen üç hükümdar doğu varlığını (Bizans-Abbasi) Endülüs'te başarılı bir şekilde hissettirip, yeni ve değişik öğeler ortaya koymuşlardır. Nitekim merasim; halifenin kişiliği altında devletin merkezîleştirilmesinin ve organize edilmesinin neticesinde gelişebilmiştir. Doğu etkisi diplomasının ana ürünlerinden biri değil aynı zamanda sebebidir. Sembollerin (taht, nişan, dekor gibi) sarayı dolayısıyla halifelîği hatırlatmasının

yanısıra uluslararası meşru amaçları da vardır. Emevi hanedanlığının meşruluk öğeleri, hanedanlık çöktükten sonra bile devam etmiş, zihinlerde kalmıştır.

Yukarıda incelemeye ve tanıtmaya ele aldığımız eser Endülüs'te doğu etkisini göstermekle beraber Bizans-Abbasi-Endülüs üçlüsü hakkında var olan etkileşimden de haberdar olmamızı sağlamaktadır. Yazar, sade bir dil ve oldukça yerinde kaynaklar kullanarak, çok az çalışılan bu konuda akademisyenlere yol göstermektedir.